

**Centrum pro výzkum veřejného mínění
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.**

Jilská 1, Praha 1

Tel: 286 840 129

E-mail: nadezda.cadova@soc.cas.cz

Listopad 1989 očima české veřejnosti – říjen 2015

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v15-10</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>5. – 12. 10. 2015</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1045</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>217</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem – kombinace dotazování PAPI a CAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>PD.61, PD.96, PD.63</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>16. listopadu 2015</i>
<i>Zpracovala:</i>	<i>Naděžda Čadová</i>

Při příležitosti blížícího se výročí Sametové revoluce provedlo Centrum pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR, v.v.i., výzkum mapující názory české veřejnosti na listopadovou revoluci a její důsledky pro různé oblasti života v ČR.

Nejprve jsme respondenty požádali o celkové zhodnocení poměrů před listopadem 1989 a dnes.¹ To, že by poměry byly lepší před listopadem, explicitně deklaruje v České republice pětina lidí (20 %), tři z deseti občanů (30 %) zastávají nevyhraněný postoj, že je to tak napůl. Názor, že poměry jsou lepší dnes, vyslovili téměř dvě pětiny respondentů (38 %). Zbýlých 12 % dotázaných zvolilo odpověď „nevím“.

Jak je vidět z časového srovnání, explicitní varianta, že poměry byly lepší před listopadem 1989, je po celou dobu sledování, tedy v letech 2009 až 2015, menšinová. V porovnání se situací před rokem je aktuální výsledek statisticky srovnatelný.

¹ Znění otázky: „Pokuste se zhodnotit celkové poměry před listopadem 1989 a dnes. Před listopadem 1989 byly poměry lepší, poměry jsou lepší dnes, nebo je to tak napůl, nedá se říci.“

Tabulka 1. Hodnocení poměrů před listopadem 1989 a dnes (časové srovnání v %)

	9/2009	10/2011	10/2014	10/2015
před listopadem 1989 byly poměry lepší	14	21	18	20
poměry jsou lepší dnes	45	33	38	38
je to tak napůl, nedá se říci	32	37	36	30

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi *neví*.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Hodnocení současných poměrů v porovnání s těmi před rokem 1989 se výrazně lišilo mezi různými věkovými skupinami respondentů. Názor, že poměry před rokem 1989 byly lepší než ty současné, se častěji objevoval u respondentů starších 60 let (40 %), lidé ve věku od 45 do 60 let, se více přiklíněli k tomu, že je to tak napůl a nedá se říci. Jako lepší současné poměry častěji vnímali respondenti ve věku 30 až 45 let. Dotázaní mladší 30 let výrazně častěji volili odpověď „nevím“.

Názor, že současné poměry jsou lepší, sílí spolu s rostoucím stupněm dosaženého vzdělání, s posunem na škále politické orientace od levice k pravici a se spokojeností s politickou situací. Z hlediska krajů ho pak častěji najdeme v Praze, v kraji Plzeňském a Královéhradeckém.

Celkovou změnu režimu občané České republiky vnímají převážně kladně, když se téměř dvě třetiny (64 %) přiklonili k tvrzení, že změna společenského systému stála za to. Opačný názor vyjádřila čtvrtina oslovených (25 %).

Rozdíly mezi jednotlivými sociografickými skupinami jsou zde velmi podobné jako u předchozí otázky. Přesvědčení o tom, že změna společenského systému stála za to, klesá společně s rostoucím věkem a naopak stoupá s rostoucím stupněm dosaženého vzdělání. O tom, že změna nakonec nestála za to, jsou více přesvědčeni obyvatelé Moravskoslezského kraje, voliči KSČM, důchodci, občané nespokojení se současnou politickou situací a vnímající svoji životní úroveň jako špatnou.

Jak je vidět z časového srovnání (tabulka 2), navzdory mírným fluktuacím je názor, že změna společenského systému v roce 1989 stála za to, od roku 2006 poměrně stabilní a pohybuje se okolo dvou třetin dotázaných. V letech 1999 a 2005 byl ve srovnání se současností podíl lidí přesvědčených o tom, že změna společenského systému v roce 1989, stála za to, významně nižší než v současnosti (55, respektive 60 %, oproti současným 64 %).

Tabulka 2. „Myslíte si, že změna společenského systému u nás, k níž došlo v roce 1989, stála za to?“ (časové srovnání v %)

	10/1999	2/2005	10/2006	10/2007	9/2009	10/2011	10/2014	10/2015
rozhodně ano	24	26	30	27	34	25	30	28
spíše ano	31	34	35	36	35	38	36	36
spíše ne	19	19	16	15	16	18	14	17
rozhodně ne	13	6	5	7	7	7	8	8
neví	13	15	14	15	8	12	12	11

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Co se týče konkrétních hodnocení jednotlivých oblastí, jako lepší ve svých životech oceňují občané svobody nabyté po roce 1989, a to zejména možnost studovat, pracovat nebo cestovat do zahraničí, svobodný přístup k informacím, možnost vyjádřit svůj názor, přístup ke vzdělání a možnost účastnit se na veřejném životě. Nadpoloviční většina dotázaných pak jako lepší vnímá i životní úroveň a oblast zdravotní péče.

V dalších oblastech je přesvědčení o tom, že současný stav je lepší než ten před rokem 1989, již méně jednoznačné, i když i zde více či méně převažuje. Lépe než před rokem 1989 tak čeští občané vnímají také možnost ovlivňovat politická rozhodnutí, rovnost před zákonem a šance získat slušné postavení na základě poctivé práce.

Pracovní příležitosti, sociální jistoty a bezpečnost občanů jsou naopak viděny jako ty oblasti, ve kterých je situace horší než před listopadem 1989. Přibližně polovina hodnotí jako lepší před rokem 1989 pracovní příležitosti a bezpečnost občanů, kriminalitu. Z tohoto hlediska pak nejhůře dopadla oblast sociálních jistot, kterou jako lepší v současnosti označila asi pětina českých občanů (19 %), podle 15 % je současná situace přibližně stejná a přibližně tři pětiny (61 %) si myslí, že sociální jistoty jsou v současnosti trochu či mnohem horší než před rokem 1989.

Obecně příznivější hodnocení sledovaných oblastí nalezneme častěji mezi respondenty s vysokoškolským vzděláním, lidmi označujícími životní úroveň své domácnosti jako dobrou a dotázanými, kteří se na škále politické orientace sami zařazují k pravici. Kritičtěji se k současnému stavu v porovnání se situací před rokem 1989 častěji postavili lidé starší 60 let, důchodci, dotázaní vnímající svoji životní úroveň jako špatnou a respondenti řadící se na levou stranu politického spektra.

Tabulka 3. „Srovnejte některé stránky dnešního života se životem lidí jako jste Vy před rokem 1989. Je dnes situace lidí jako jste Vy lepší, horší nebo stejná ve srovnání se situací lidí jako jste Vy před 25 lety?“ (v %)

	mnohem a trochu lepší	přibližně stejná	mnohem a trochu horší
Možnost studovat, pracovat nebo cestovat do zahraničí	81	9	6
Svobodný přístup k informacím	75	15	6
Možnost vyjádřit svůj názor	71	18	6
Přístup ke vzdělání	71	18	6
Možnost svobodně se účastnit na veřejném životě	66	21	6
Životní úroveň	60	16	19
Zdravotní péče	53	27	16
Možnost ovlivňovat politická rozhodnutí	43	33	12
Šance získat slušné společenské postavení na základě poctivé práce	40	24	28
Rovnost před zákonem	38	34	18
Pracovní příležitosti	34	12	49
Bezpečnost občanů, kriminalita	21	21	53
Sociální jistoty	19	15	61

Pozn.: Dopočet do 100 % v řádcích tvoří odpovědi *neví*.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 5. – 12. 10. 2015, 1045 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.